

IV.

Dr. POLLÁK JÁNOS,

PÉCSI SZÉKESEGYHÁZI KANONOKNAK, AZ Ó SZÖVETSÉGI TANUL-
MÁNYOK, SZENTIRÁSMAGYARÁSZAT ÉS HÉBERNYELV VOLT NY. R.
TANÁRÁNAK ES AZ EGYETEM UJONAN VÁLASZTOTT

NAGYSÁGOS RECTORÁNAK

SZÉKFOGLALÓ BESZÉDE.

Dr. TOLLAK JÁNOS

PECSI SZELLEMTUDOMÁNYI EGYETEMEN, AZ Ó SZÖVETSÉGI TANUL-
MÁNYOK, KÖZTARTÁS-ELŐADÁSOKAT ÉS HEBERNYELT VOLT NY. N.
TANÁRÁNAK ÉS AZ EGYETEM EGYENLŐ FÁRAZTOTT

NAGYSÁGOS REKTORÁNAK

SZÉKFOGLALÓ BESZÉDE.

Nagytekintetű egyetemi Közgyűlés!

Mint a természetben a négy évszak ölelkezve egymást termékenyíti és áldásait kifejtve azokat az egész emberiségre ömleszti: úgy a tudományok világában, melynek az egyetemek szintannyi fénycsomói, a küljelenségre bár elkülönözött, de másképp legbensőbb egybeköttetésben levő karok egymásra kölcsönösen hatva fejtik ki és árasztják malasztjait: közvetlenül ugyan kebelökbe fogadott polgáraikra, közvetve pedig szintén az egész emberi nemre, melynek választottjai a karok csarnokaiban tesszik sajátjokká mindazt, mi az értelemre fonséges, a szívre nemesítő, a közjólétre áldásdus találtatik a nap alatt.

A fölhozott hasonlat szerint nem akarom mintegy mikrológiával nyomozni, de nyomoztatni sem: melyik évszak lehetne inkább jelképe egyik vagy másik tudományos karnak? Ha valaki a rügyező, millio reményt ébresztő, tarka vegyületű lényeivel gyönyörködtető tavasznak képét netán a hypothesiseknek virágait egymásra halmozó, tündéries szellemszikrák közt önmagának tetszelgő bölcsészetben látná; vagy a bajok legtermékenyebb anyját, a forrón égető nyarat — a bántalmakra a világ mind öt

részeiben, a szerves és szervetlen lények végtelen birodalmában irt kereső s azt jótékonyan csepegtető orvosi tudományokkal sejtené némi összeköttetésben lenni; vagy az enyhült, higgadtabb őszi szakot a komoly, mert a rideg igazsággal, joggal foglalkozó, az „in senibus consilium“-féle axiomát leginkább feltüntető jogi karban szemlélné képviseltetve; a dermesztő télben pedig az abszolút igazságaitól merevnek látszó hittudomány tűnnék föl, de mely épen ezen látszólagos mozdulatlanság által készíti elő a többi tudományok tavasz-virányait, nyári pompáját, őszi áldásait, gyümölcseit, és mely épen ezen, oly sokszor balul magyarázott stabilismusa által tüzi ki a tudományok polusait, az ismeretek zenithjét és nadirját, melyeken túl azok hasztalan keresnek igazságot, hasztalan emelkedést: mindegy, tessék az észnek e játszisága, ha tetszhetik; de azt valónak tartom és állítom: hogy az egyetemi négy kar megtörhetlen frigyben áll egymáshoz, és a tudományok bőségszaruját valóban áldásthozólag csak akkor önti ki az egész mindenségre, ha e szent, elválaszthatatlan frigyben termékenyül, és érleli meg gyümölcseit.

E benső frigynek szüleménye az is, hogy a karok megalapított sora szerint évről évre más és más karból választatik egy, ki a karok egyetemességének közügyeit képviselje, intézze: legyen kormány-noka, rectora az egyetemnek.

E sorozat szerint ime az új megválasztottnak ajkairól hangzik az üdvözlő szózat e teremben; üdvöt mindenkinek, és egyuttal hálát mond a reá szavazott t. választóknak az ekkép nyilvánult és sirig

híven megőrzendő emlékü bizalomért; elérzékenyült keblét szívélyes köszönet szavaiban tárja ki, de melyek sokkal árvaabb nyelvről hangzanak, mint mely a mélyen érzett hálát csak megközelítőleg is méltán tolmácsolhatná.

Ezen érzet annál tisztább, annál bensőbb, mivel pap vagyok; a pap pedig mint olyan s legtöbbnyire csakis azért, mivel az: oly ritkán találkozik az életben elismeréssel; hála a tudományok hatalmának, hogy e téren ellenkező tapasztalat merül föl, és azért a szerénység rovására is legyen szabad hinnem, hogy e nem keresett, de szívesen fogadott kijelöltetés az elismerésnek zálogaul is vehető.

Távol legyen azonban a panasz hangját vegyíteni örömnapom zengzetébe; futó felhő legyen csak, mit említék, mely a legderültebb napon is föltünik, inkább hogy átragyogjon, fürödjék a nap aransugaraiban, mint azt elhomályosíthatná.

De valljon lehet-e ez örömnap? Hisz dicső elődeim a bizalom által reájok nehezült terhet, sulyt érezve aggályos kebellet foglalták el az igazgatói széket, és szerényen elismert gyengeségök tudatában némi félelemmel tekintének az előttük föltáruló jövőbe?

Tövistelenebbnek, göröngytelenebbnek hiszem-e a pályát, melyre ma lépek, mint volt elődeimnek hős lábai alatt? Nem! sőt talán alaposan sejthetném, hogy göröngyei kövültebbek, tövissei élesebbek is lehetnek, mint melyeknek legyőzése babért tűzött az ő halántékaikra.

Vagy tehetségemet csigázom-e oly magasra, hogy véljem, miszerint náluknál könnyebben fogom

meghaladni az előmbbe gördülő nehézségeket? Ha ezt vélném, már dicstelenül hevernék a küzdőhomokon, melyre oly vakmerőleg léptem volna; mert feledve az ember temérdek fogyatkozásait, csak büszkeség emelhetné ily szédítő magasra, ahhoz eddig sem szokott fejemet, és méltán sujtatnám és bizonyára le is sujtatnám, mert a keresztények Istene megalázza azokat, kik fölmagasztalják önmagukat.

Miben rejlik tehát örömömnök, miben oly derült kilátást nyújtó bizalmamnak oka? Hordozza szét a nagytekintetű gyülekezet, hordozza szét szemeit a férfiakon, kik közvetlenül környeznek; hordozza szét a tudományok fölkentjein, kik az egyetemi testülethez tartoznak: és bátorító öntudatomnak föltalálta méltó okát, föl szilárd alapját.

Az egyetemi tanács oly férfiakból alakult, kikben a tudomány a lélek emelkedettségével, az ügyavatottság a kezelési ügyességgel, a hivatal tudata a szükséges körületekintéssel, az állásugallta szigor a helyzet által ajánlott discretioval, a nyájas közlékenység a kétes népszerűség kellő mérlegelésével elválaszthatlanul párosul; kik magasztos kötelmeik teljesítésében forró honszeretetüknek is legszebb, legáldásosb zálogát hiszik a haza oltárán bemutatni, kik a tudós borostyánjával, közelismerés szerint, a honpolgári erények pálmaágát is egyesítik. Ily férfiak élén állani öröm; bölcseségök kincseinek támaszára számíthatni megtestesült bizalom; velök együtt egy célra törekedni édes megnyugvás; mondhatnám: a siker iránt lehető legnagyobb biztosíték. Legyen tehát üdv velök, legyen áldás rajtok; velem

pedig az általok eszközendő szerencse és mindenben óhajtott eredmény!

Erre vonatkozólag alaposb reményt táplálni némileg jogosulva érezhetjük magunkat az által is, hogy a szükségelt reformok iránt ápolt óhajaink sohasem állottak közelebb valósulásukhoz, mint az évben, melynek küszöbén állunk.

Anyagi és szellemi téren egyenlő a fürge tevékenység és a bámulandó működésbe hozott emberi erőnek visszatarthatlan hatalma mindent magával ragad; mintegy új világ felé sodor, melyet teremteni akar, teremthetni hisz. Tespedésnek nincs helye, ha ki vagy mi tesped, veszve van, nem illik a korba, melynek haladási diadalszekere könyörtelenül zúz össze mindent, mi gát gyanánt gördül elébe; sajnós, hogy diadalittas mámorában olyast is szétmorzsol, mit éppen kivívott győzelme biztosításának tekintetéből jó lett volna megóvni, megőrizni. Azonban ily mérséklet az eszmék és óhajok forrongásában nem remélhető; majdha eljutott a véglethez, melyet czélul tűzött ki, fogja csak, kiábrándulván, látni a sok tévedést, mely hozzá tapadt; a legszentebbel üzött könnyelmű játéknak veszélyeit, melyeket ön-maga ellen földézett; talán a sok jogtalanságot, sőt erőszakot is, melyet elkövetett a chaosban, melynek egyik oka nem csekély igazsággal az ujítás ki-méletlenebb emotioiban is kereshető.

Ily általános törekvések korszakában a haladás, tehát az ujítás és reform köréből legkevésbéb maradhathat ki a szellem legdicsőbb szüleménye — a tudomány, az ismeretek összege; ezekre nézve is mintegy új próba-követ emel ki a korszellem nyomozá-

sainak gazdag aknáiból, és igaznak, üdvösnek csak azt tartja, mi ennek üti meg mértékét, és elvetve a többi erre építi, ezen emeli főlebb s viszi előbbre nem egyszer valóban bámulandó vívmányainak tündércsarnokát.

Mióta tudomány-egyetemünk fönnáll, kétségkívül a haladás, a tökéletesbülés volt pályájának szadzadain keresztül a cél, mely felé tört; tört aránylag a korhoz, aránylag az abban kínálkozó tudományos apparatushoz; ha olykor-olykor a multban nem látjuk olyan haladás nyomait, minőt korunkból mérve talán már akkor létesítettnek ohajtanánk: emlékezzünk meg, hogy egy kor sem haladhatja föl önmagát, és mint mi keveseljük a multat, úgy fogják századok után keveselni vagy tán kicsinyleni is jelen, általunk óriásiaknak hitt erőlködéseinket.

A lefolyt kor óvatos volt, szilárd alapot keresett, nehézkesb de biztos lépéssel haladt; jelenleg a haladás termékei egymásra halmozódnak; ha egykor majd rendszerbe akarja valaki azokat hozni, lesz-e belőlök annyi használható, mint volt a régiből? a jövő fogja megmutatni.

Ha a nemzetek életében nagy fontosságu szerepet játszik a jogfolytonosság: a szellemi tudományos világban is meg van ennek analogja, az elvkövetkezetesség, mely a valódi tudománynak ép úgy életereje, mint a népek létében a jogfolytonosság gyakran egyedüli alapja fönnmaradásuknak.

Valamint a nemzet élete ellen tör, ki eltiporja történelmi jogait, ezek folytonosságát, azt új térre kényszeríti, oly térre, melyen eddigi életével, szokásai és jogáival egészen ellenkező vagy legalább

azoktól elütő elemek mozognak, szerveződnek, de melyekkel mint heterogenekkel a nemzet soha sem fog életrevalólag egybeforrhatni: úgy merénnyt követ el a tudományok ellen, ki azoknak tűzpróbát kiállt alapelveit támadja meg, és ezeket nézetekkel, vélelmekkel pótolván azt hiszi, hogy ő reformált; pedig csak pusztított, csak rontott ott, hol megmaradva az egyedül helyes talajon annyi erővel talán örök tartamú emeletet rakhatott volna a tudománynak valódi elveken nyugvó épületére.

Mert a tudományok reformájában is mindig meg kell különböztetni azok bensejét, objectiv lényegét a módozattól, az eszközöktől, melyek azt fejlesztik, emelik, az életbe átszivárogtatják, tehát az emberiség javára kamatozóvá teszik.

Legyen valamely tudomány positiv, vagy az észen vagy experimentation nyugvó, mindegy: alapigazságnak mindenütt kell lennie, melyből kiindul, melyen alapul, fejlődik, melyet tehát az élet bármely viszonyáért, követeléseért sem szabad föláldozni, módosítani; különben mulandó érdekért föláldoztatnék, megmásíttatnék az, mi a tudományban örök, mert lényeg, tehát mi magát a tudományt teszi, képezi. Árulást követne el a tudomány valódi geniusza ellen mindaz, ki haladás színe alatt valamely tudomány alapigazságai közé agyлідэrczeit vegyítve azt ellenséges állásba igyekeznék helyezni más tudománynyal; természetesen nem igazságszomból, nem tudományszeretetből — hisz ő mindkettőn tuladott — hanem hogy tévedve tévedésbe ejtsen, föltűnjék, vagy az üldözőbe vett tudomány avatottjain, kezelőin, mint hiszi szégyenfoltot ejtsen.

És ezen setét lélek nem ritkán kísért a reformok térein, de mely még setétebb akkor, ha a tudomány merő keresetforrássá aljasítja, s azért kész annak fõnségét is a mindennapiság, népiesség porába lerántani, igazságait elferdíteni, sőt azok közé hazugságot is szõni, csakhogy érdeke ki legyen elégítve, haszna biztosítva, bérencz tolla és ajka elég dusan jutalmazva.

Ennél aligha szenved kisebb méltatlanságot, lealacsonyítást a tudomány magasztossága az által, ha abból a párttusa, felekezetesség vagy hitetlenség fegyvertárt szerel föl a neki nem tetszõ párt, társulat vagy hívók ellen.

Mily szolgálatot kénytelen tenni a szeplõtelen tudomány ily kezelõk uralma alatt! Szégyenpir futja el a muzsákat, midõn szennytelen birodalmukba, melynek alapja szintén az igazság, ily vad orzók törnek be, s elorozva szentélyök palladiumát, az igazságot, torzképet csinálnak belõle, és a hazugság, gyûlölet rémjévé alacsonyítják ellenfelök ellen. E szempontból a történelem nemtõje leginkább meggyaláztatott; napjainkban pedig egy, még igenis primitiv állapotban tengõ tudomány tüzte ki a lázongás zászlaját örök tiszteletre méltó õsének évezredek óta fõnálló trónja ellen.

A tudományok fõnségének érzetétõl áthatott avattak méltó indignatioval fordulnak el azoknak ilyen levontaitól, kik híroket, dicsõségöket, de hõsieségöket is egyik vagy másik említettem küzdhomokon — de csak homokra is építve — akarják kivívni; a szellem fölkentjeinek lelkek egész erejébõl oda kell hatni, hogy a tudományok reform-körétõl távol

tartassék minden elem, minden befolyás, mely a tudományokat ily megszenteltelenítő irány felé akarván terelni azoknak belbecsét, benső igazságát is kész volna áruba bocsátani, vele kalmárkodni, a jelzett érdekekből fölálldozni, a naponként változó száíz szerint koholni rendszereket, és az élet érdekeiért erőszakot tenni az összes tudományoknak szintugy mint az egyeseknek egyedüli alapján — az igazságon.

A tudomány avatottjainak, kezelőinek belső ügyök ugyan és ők felelősek: minő szándékkal, minő célból vándorolják be a muzsák birodalmának tereit; de annyi igaz marad, hogy a valódi tudományos reform szent művéhez — a tudományok méltóságához illőleg és az óhajtott siker valósítása iránti alapos kilátással — csak a legtisztább kezek foghatnak.

A valódi reform sikere egy részről tehát a tudománynak szentül megőrzött benső igazsága által tételeztetik föl; de mivel ez immanens valami, és a tudomány lényegét teszi, mely legtöbb esetben reformálhatlan: a reform inkább a tudomány benső igazságának kifejtésére, emelésére, mindkettőnek eszközeire, módjaira vonatkozhatik. És valamint lelkem mélyéből merített meggyőződéseim szerint e tudomány-egyetem minden tagjairól jót állok, hogy fáradozásaiknak, virrasztásaiknak főcélja a tudományt és pedig leginkább benső becséért mivelní, terjeszténí: úgy tekintve annaka küléltre való gyümölcsötzetését, tulajdonképen az erre viszonyló reformot, talán a legszerencsésb körülmények találkozását szabad jeleznem.

A reform, melyen korról korra egyetemünk át-

ment, sokszor csak színleges volt, máskor meddő velleitás, vagy éppen a nemzet közérzülete, érdekei ellen irányoztatott; a tudományok kárával más czél tüzetett ki az egyetemnek, mint mely méltóságával öszhangzón kitüzetni szokott az „Alma Mater“-nek.

Most erély mutatkozik, mely szigoruan számba veszi a közszellem és nemzeti érdekek postulatumait; mintegy mereven függeszti szemeit a kor színvonala álló eszmékre, melyek mindenütt, mindenben t stet öltenek, alakot nyernek és azért itt is visszanyomhatlanok, sőt valósításukat zajosan sürgetik.

A reformok élén korunkban oly férfi áll, kiben a honfiúi szeretettel ügyszeretet, avatottság, e téren edzett bölcsesség, a legjobb akarat szövetkezik, és ki egyetemünk emelésére, fölvirágoztatására irányzott nemes törekvéseinek eddig is a mily örvendetes, oly világos jeleit adá. A közoktatási miniszter urnak eddigi pályája és működése kezeskedik, hogy ő nem fog megállapodni a meddő kezdeményezésnél, hanem hordoztatva a kor és avatottak szellemszárnnyain erős kezekkel alapítand meg oly intézményeket, melyek anyaiskolánkat szebb jövő, igazságos reményeink, méltányos ohajtásaink eszményképe felé vezérlendik.

A már is kegyesen kikért véleményezés a tantárgyak sokszorosítása, a tanórák rendezése iránt, a budgetbe egyetemünk javára fölvett 200,000 forint, a rendesekre emelt tanszékek, a kilátásba helyezett építkezés, az egyetemi alapnak czélszerűbb, gyümölcsözőbb kezelése iránti rendelkezés stb., hajnalpir gyanánt üdvözlendők a reformok napjának teljes fölragyogása előtt.

Mindazáltal a reformok szükségességét többször,

sőt szüntelenül hangsúlyozni annál kívánatosabb, minél bizonyosb, hogy a jó ügy érdekében azok lehető gyorsan valósítandók. A mily kitűnő egyetemünk a benne működő szellemi erőkre nézve; ép úgy a külső felszerelést illetőleg alig van valamink, mivel dicsekedhetnénk, mit, nem mondom, az egyetem dísze, hanem a mindennapi tanszükségletek igényelnek. Tantermeink szűkek, alacsonyak és mintegy nyomni látszanak a szellemet, mely azokban oktat, tanul, és a tudományok regioiba szabadabb röpettel akar emelkedni. Tanáraink megalapított évi-díja távol áll a gondmentességtől, melyre szabad volna számítani annak, ki a tudományok, közmívelődés szolgálatában tölti napjait, virrasztja át éjeit, emésztí föl erejét; a szükségelt gyűjtemények, műintézetek helyiségei, ha nem hiányzanak, igen kezdetleges állapotúak és annyira elszórvák, hogy azoknak benső, tudományos együvé tartozásáról e tekintetben nehéz volna kellő fogalomra birni valakit.

Sokszor említettett, hogy mindezen könnyebb volna segíteni, vagy biztosabb kilátás volna a szükséges ujitások létesítésére: ha az egyetem maga vehetné át javainak kezelését. Hamvadnak a derék férfunak porai, bús szellő leng áldott sirja fölött, ki újabb időkben egyetemi igazgatóságának fő gondjai közé számította, az egyetem ilyenmü autonomiájának kivívása körül csoportosítani törekvéseit. Sauer, mint jegyzőkönyveink, okmánytárunk erről tanuszkodhatik, szakadatlanul e nemes tervvel foglalkozott; siker azonban nem koszoruzta fáradalmaikat. Kérte s vele kérte a tanács is az illető hatóságot, hogy legalább az egyetemet érdeklő gazdasági ülésben legyen

képviselve az egyetem is; kérte, hogy az egyetem mint kegyúr a pártfogása alá eső javadalmak adományozásába szavazásával befolyhasson: a kérés viszhang nélkül maradt; maradt minden a réginél, csak a vágy, csak az óhaj ujjult meg minduntalan, mert méltán sarkalatos jogai közé számithatta az egyetem legalább az ily részeltetést ügyeinek rendezésében.

Jelen körülményeink közt egy mód kínálkoznék, mely ha az egyetem illetén önrendelkezési joga czélszerűbbnek tartatnék, annak létesülése iránt némi eredménynyel kecsegtethetne; ez a katolikus autonomia, mely összes alapítványaink kezelését követelhetvén, itt is érvényesíthetné tagadhatlan jogát. — Meglehet azonban, hogy a confessiotól annyira vonatkozó korszellem még ezen a díjon sem akarná egyetemünk történelmi jellegét föntartani, pedig e mellett szólnak századok és okmányok egyaránt. Ha az állam szükségesnek találja, mint találta is, országos segélyezését az egyetemnek: e történelmi jellege elhalványul és államintézetnek nyilváníttatván javainak, alapítványainak mindennemű kezelése is kétségtelenül az állam illetőségéhez csatoltatik.

Mindez elég tág tér az édes reménynek, de elég széles mező a tevékenységnek, törekvésnek is. A remény közös mindnyájunkkal, a tevékenység és törekvés is ugyan mindnyájunk osztályrésze, nemes föladata: különösen mégis az egyetemi tanácsot, annak fejét illeti meg a főmunka, a szakadatlan éberség, folytonos örökös az egyetem java, jogai fölött, és gondos kilesése minden alkalomnak, mely főinté-

zetünk díszének, emelkedésének előmozdítására kedvezőleg kínálkozik.

S valamint senki sincs közöttünk, ki egyetemünknek, melyhez képességünk, működésünk legszébb emlékei vannak füzve, fényét szivén nem viselné: úgy bizonyára mindnyájan készek vagyunk lelkünk egész erőteljéből, férfi kart férfi karral egyesítve, munkaszokott vállainkat egybevetve megtenni mindazt, mi annak javát, valódi fölvirágzását eredményezi, ha mindjárt áldozatba kerülne is!

Áldozatba, igen! mert minden reform áldozatdíjt kíván majd az ujitó alanytól, majd az ujitandó tárgyra nézve vagy mindkettőtől! ha mást nem, az önmegtagadás, a lemondás eléggé nehéz, de egyszerűsmind — kívált ha önkénytesen történik — elég dicső áldozatját.

Sok előny, sok élvezett jog sirját leli a reform könnyen zajló hullámai közt, vajha mindig csak azért, hogy a sirból új, üdvösb jog emelkednék, és a temetkezési hely új jólét virányának lenne termékeny földje, melyen a behantoltak hamvaiból jobb életre keljen az ohajtott, a szándéklott üdv és boldogság!

A hol ily eredményre van kilátás: ki ne áldozná föl készséggel előnyeit, megszokott előjogait, látszatokat vagy voltak légyen azok még oly dicsők, még oly fényesek, vagy tán az előnyökkel övedzett létezésre nézve majdnem nélkülözhetlenek.

Ez azonban nem az erőszaknak, nem a jog vagy előny ignorálásának a műve; transactio szükséges az érdeklott féllel és jövő, szintén jogokkal körülzárt helyzetének biztosítása. A mely reform a

jogokat tapossa, nem pedig átalakítja: az aligha halad az igazságos reform ösvényén; az az önkény lábain lépdél, és szörnyű nyomában az elkeseredésnek, a boszuval oly könnyen szövetkező gyűlöletnek átkos méregfüve fakad.

Hazánk oly békés átalakuláson nyerte vissza sokáig nélkülözött jogait, önrendelkezését, szabadságait; és ha az ingerlékenyebb politika képes volt a gyökeres reform terén békés tárgyalás, kölcsönös felvilágosítás és a lényeges jogok lehető tisztelete mellett a történet lapjait bámulandó vívmányaival gazdagítani, remélnünk szabad, hogy a muzsák birodalmában is, mely nem ismer erőszakot, vagy szép térein a csatazaj közt csak a szomorú-fűz eregeti lecsüggeteg lombjait, a jogkövetelte kimélet erkölcsi fegyvereivel a tudományok terén, egyetemünk életében oly reformok létesíttethetnek, melyek örök áldást vonandnak magok után a tényezők halhatlan emlékére.

Ha majd a Mindenható szent hajlékának boltívei alatt jó reményben ringatott lelkünk malasztért fog esdeni munkálkodásunknak égi harmat általi termékenyítésére: törjön keblünkből a magasba egy ajtatos imafohász azért is, hogy a méltányosságnak az életben mindenütt szükséges bilanxán mérlegelt reformok szemünk fényének, egyetemünknek díszére, emelésére minél kevesb megrázkodtatással, de annál több sikerrel valósuljanak.

Egyébiránt jönni fog, minek jönni kell! És ha csekélységem is azok közé volna számítandó, kiknek a sors távolról rózsakoszorút mutat, közelebből pe-

dig a csalódás töviskoronáját nyomja szívére: csüggedni még sem fogok; ez által a lélek erősbül, bátorságot nyer, ez pedig sokszor legalább is annyit ér, mint a szerencse. Ez rectori üdvözetem, reményem, elhatározásom : a többi Isten kezében van!

die a családok töviskoronáját nyújtja az ivért; eszt-
 gedi még ann fönök; ez által a lélek erőből, be-
 tartogat nyert, ez pedig sokszor lefektet és annyit
 ér, mint a kereset. Ez rectori hivatalom, remé-
 nyem, elhatározom: a többi leten kérek van!